

ressenyas

JOSEP MIQUEL VIDAL HERNÁNDEZ: LA FIDELITAT A LA CULTURA DES DE MENORCA

La sobtada desaparició del Coordinador Científic de l'Institut Menorquí d'Estudis no és només un fet dolorós per als seus amics i per a la cultura menorquina. És també una pèrdua important per a tots aquells que havien rebut la influència de la seva activitat i que, a través d'ell, s'havien connectat al coneixement d'una societat i una cultura concreta, com la menorquina. Crec que J.M. Vidal encarnava un model de dinamitzador cultural que m'atreviria a anomenar com a 'persona-xarxa'. Penso en aquelles persones, prou conegudes per a la gent de la CCEPC, que amb la seva activitat i dedicació contribueixen de manera important a la vida cultural, perquè a més de dedicar-se ells mateixos a la recerca en el seu àmbit local, estimulen la creació de coneixement, generen connexions i contactes, produeixen activitat i s'aboquen a la divulgació de la història de la seva comunitat, fortifiquen els sentiments de pertinença i, per tant, la cohesió social.

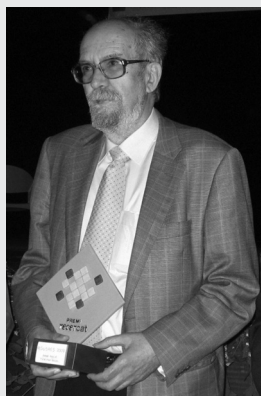
J.M. Vidal, que ens acaba de deixar inesperadament als 73 anys, representava tot això de forma extraordinària. Físic de formació, va renunciar a la carrera universitària, a començaments dels anys 70, per dedicar-se de ple a l'activisme cultural a Maó, el seu poble. El 1977 iniciava una aventura editorial que l'ocuparia de ple tota la seva vida. Amb un grup d'amics van llençar el projecte de l'*Enciclopèdia de Menorca* amb la idea de reunir en 5 volums els coneixements acumulats sobre Menorca al llarg del temps. El que havia de ser una obra de síntesi es va anar convertint en motor de recerca i les noves generacions d'estudiosos locals, la majoria lligats a universitats catalanes, van anar transformant el projecte inicial en una obra de creació de coneixement, un estímul a la recerca, sempre sota la direcció decidida i constant de Vidal Hernández. Avui, 37 després, s'han publicat 14 volums de gran rigor en el contingut i d'esplèndida presentació formal. Per completar el projecte caldrà encara editar-ne 8 ó 10 més, segons el que decideixin els continuadors. L'aventura de l'*Enciclopèdia* ha estat plena de precarietats econòmiques, però també de satisfaccions culturals. Per a Vidal Hernández era l'obra de la seva vida, on va anar a

parar una part important del propi patrimoni, i en la qual va poder canalitzar, a més, la seva afició a la fotografia, ja que la majoria de les il·lustracions eren seves. Els amics li dèiem en broma que era el nostre "Diderot" menorquí.

Però el vessant d'animador i de gestor cultural no s'esgota en l'obra editorial de l'*Enciclopèdia*. Quan el Consell Insular de Menorca va decidir crear, el 1985, un centre d'estudis, imitant en versió local l'estructura de l'IEC, per aglutinar els nombrosos intel·lectuals dispersos de dins i fora de l'illa, J.M. Vidal va ser nomenat Secretari General del nou Institut Menorquí d'Estudis (IME), i posteriorment amb el nom de Coordinador Científic, ha dirigit l'IME fins a la seva mort. Vint-i-set anys d'intensa activitat cultural, de publicacions (més de 250 títols), de cursos, de congressos, convenis i acords amb les més importants institucions culturals de l'àmbit català, inclosa la participació en la CCEPC i l'IRMU, que li concedí el premi Recercat el 2009. Només el 2012, la Universitat Catalana d'Estiu li concedí el premi Canigó i el mateix IME li atorgà la seva primera Insígnia d'Or, en reconeixement als molts anys de dedicació.

Al costat del Vidal Hernández editor i gestor cultural, no és menys important el seu paper com a escriptor. La seva producció més notable és la dels estudis sobre història de la medicina a Menorca, com els treballs sobre el Llatzaret de Maó o sobre la societat mèdica a la Menorca britànica. També va escriure nombrosos articles d'història de la ciència i va col·laborar de forma activa en la *Història de la Ciència i la Tècnica de Balears*, de la qual havia coordinat fins avui un parell de volums. I encara, els seus treballs en obres de divulgació general, com els volums dedicats a la descripció de Menorca com a Reserva de Biosfera, que palesen l'amplitud dels seus coneixements, el rigor científic, la claretat expositiva i la qualitat formal de la seva escriptura.

Josep Miquel Vidal Hernández (1939-2013): una vida dedicada a la cultura, al treball de connexió, de lligams, d'afirmació de la identitat menorquina en el conjunt de la cultura catalana i del saber general. És un tòpic que ha caracteritzat totes les evocacions amb motiu de la seva mort dir que no es podrà parlar de la història cultural de Menorca sense referir-se al paper central de Vidal Hernández en els darrers 40 anys. Però jo crec que el repte dels que quedem i hem compartit una bona part del seu camí, i els dels que vindran després, no és tant el de continuar la seva obra, sinó de saber mantenir el seu sentit d'equilibri entre activisme local i perspectiva universal. Que és la qualitat més notable dels grans homes que comptades vegades la història ens regala. ■

JAUME MASCARÓ PONS. President del Consell Científic de l'IME

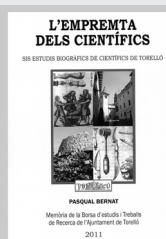

Ramon ARNABAT ; Josep SANTESMASES (eds.)
1960-1980: Transicions i canvis a les terres de parla catalana
 Barcelona: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana; Institut Ramon Muntaner; Cossetània Edicions, 2012. 665 p., 22,50 €

La conjuntura social, econòmica, política i cultural de l'època que va del franquisme tardà a la transició democràtica comporta que aquests siguin uns anys convulsos, en què la profusió de canvis en tots els nivells porta a una sensació de voràgine històrica. L'objectiu del VIII Congrés de la CCEPC i, per tant, de les actes corresponents, és analitzar tots aquests canvis des de la vessant de la història local, deixant clar que aquesta transició va ser possible gràcies a una societat civil ben activa que va lluitar des de cada població de les terres de parla catalana.

L'anàlisi d'aquest moviment social local es fa des de tres punts de vista, que coincideixen amb els àmbits del congrés. Del primer àmbit, que es dedica al paper de la ideologia, la cultura i les identitats en aquest període de canvi, cal remarcar la poca incidència d'aportacions sobre moviments polítics, centrada en senyals comunicacions dedicades a la CNT de Mallorca i a les Joventuts de CDC, mentre que els estudis dedicats a la premsa local, amb quatre aportacions, van ser els predominants. El segon àmbit, dedicat als moviments socials, és el més extens, amb un total de disset estudis, i també el més heterogeni, amb anàlisis sobre els moviments feministes, veïnals, obrers, eclesiàstics, catalanistes i ecologistes que portaren cap a aquesta etapa de transició. Per últim, l'àmbit tercer se centra en l'associacionisme i els espais de sociabilitat de l'època, i cal destacar-ne les aportacions sobre l'auge de les associacions de veïns en aquests anys i en la creació de casals com a espais de socialització.

PINEDA VAQUER. Tècnica de documentació de l'Institut Ramon Muntaner

Pasqual BERNAT
L'empremta dels científics. Sis estudis biogràfics de científics de Torelló
 Calvià: Edicions Talaiots, 2013, 98 p., 10 €.

De la història individual a la història col·lectiva. Sobre la base d'aquesta premissa, *L'empremta dels científics torellonencs*, de Pasqual Bernat, presenta la història individual de sis científics de Torelló: Pau Balmas, Josep Coll i Dorca, Onofre J. Novellas, Salvador Badia, Francesc X. Vergés i Lluís Thomasa. Sis trajectòries vitals vinculades al món de la ciència i la medicina, que van exercir i innovar, en un període de transformació i progrés científic comprès entre els segles XVIII i XX, i que en conjunt ens aproximen a la història científica del nostre país.

Tanmateix, avançant en la lectura, es va evidenciant una segona intenció de l'autor, que a priori passa desapercibuda, però que dona sentit i ànima a l'obra: l'ansia d'esdevenir un petit homenatge a unes figures que localment han estat poc valorades i reconegudes. La recuperació i el reconeixement d'aquests personatges «oblidats» passa per revelar-ne part de la trajectòria vital i les seves aportacions, no únicament en el camp de la ciència i la medicina, sinó també en les institucions acadèmiques i culturals de casa nostra.

Però deixant de banda el contingut i la voluntat de reconeixement d'aquests personatges, també mereix especial atenció la utilització de l'estudi biogràfic. En aquest sentit, els sis estudis biogràfics ofereixen al lector una doble visió. Així, hi trobem un relat detallat i minuciós de la trajectòria vital d'aquests científics que permet una visió global i humana del personatge, al mateix temps que ofereix una radiografia exhaustiva de l'estat de salut de la comunitat científica de l'època.

Les aportacions d'aquesta investigació no són poques, des dels aspectes formals a l'essència. La novetat de l'estudi biogràfic actua com a esquelet per presentar els resultats d'una treballada investigació esperonada, en tot moment, per la necessitat de descobrir sis històries individuals, que formen part de la nostra memòria com a poble.

GEMMA CARRETERO I VERDAGUER. Llicenciada en història (UAB) i graduada superior en arxivística (ESAGED). Arxivera de l'Arxiu Municipal de Torelló (AMT)